

BARTOMEU PAYERAS TORTELLA, PINTOR I FOTÒGRAF

BLANCA MARGARITA BUADES GARCIA

La figura de Bartomeu Payeras Tortella és poc coneguda en la seva faceta de pintor, en canvi en el camp de la fotografia era conegut gairebé a tot Mallorca, especialment a la comarca d'Inca.

Era persona molt exigent en el seu treball, les seves ampliacions fotogràfiques gaudien de fama a principi del segle XX. En els inicis de la seva etapa professional va alternar la fotografia amb la pintura, que era la seva gran passió, fins arribat el moment el 1928, en què va abandonar la fotografia i es va dedicar només a l'art pictòric.

Pintor de pinzellada curta i minuciosa i de tonalitats suaus, està catalogat com a copista en els temes religiosos. Copiava fidelment ajudant-se d'una col·lecció de gravats dels clàssics, editada a Alemanya, de molt bona qualitat; també va copiar de l'obra del pintor del barroc espanyol Bartolomé Esteban Murillo.

LLIBRES SAGRAMENTALS DE L'ARXIU PARROQUIAL D'INCA

"Partida de nacimiento de Bartolomé Payeras Tortella 176, página, 156 V.nº 124.

En la villa de Inca, día 4 de septiembre de 1870, el infrascrito vicario, bauticé un niño nacido a las tres de la tarde del mismo día, en la calle Recreo, hijo de Tomás Payeras, tejedor y de Juana Ana Tortella, consortes de Inca. Abuelos paternos Bartolomé Payeras y Catalina Fluxá consortes de Inca, abuelos maternos Bartolomé Tortella y María Estrany, consortes de Inca. Fue su nombre Bartolomé María, padrinos Bartolomé Payeras y Beltrán de Inca y María Estrany, a quienes etc... certifico

Pedro Juan Ferrer, Vicario"

L'ENTORN FAMILIAR

En el padró municipal d'Inca 1899, apareix Bartomeu Payeras Tortella de 29 anys d'edat, natural d'Inca, i està casat amb Àngela Mulet Pascual de 29 anys, natural de Palma.

El matrimoni va tenir cinc fills: Tomàs, Francesc, Bartomeu, Joana i Jaume. Matrimoni molt religiós i devot, van educar amb fe i afany els seus fills i van sembrar en ells una bona formació cristiana.

L'extensa labor pictòrica de Bartomeu Payeras va estar emparada per la gran ajuda que li va prestar la seva estimada esposa Àngela, que l'animava contínuament perquè pintàs i s'hi dedicàs plenament. Àngela, quan el pintor tenia un quadre difícil d'interpretar, resava a la Mare de Déu perquè il·luminàs l'enginy del seu espòs Bartomeu.

Nota en el sermanari *Ca Nostra* 13-04-1912.

"El niño Francisco Payeras, hijo del pintor-fotógrafo Payeras, destaca como cantor. Durante una función dramática ofrecida por los antiguos alumnos del Colegio 'Sagrado Cor', ahora regentado por los Hermanos de las Escuelas Cristianas. Este acto tuvo lugar en el Círculo de Obreros Católicos."

El mes de desembre de 1912, dos nins cantors d'Inca reben una beca de "Cantores de la Seo de Mallorca", són Francesc Payeras i Joan Caimari.

Nota del setmanari *Ca Nostra*:

"El día de Navidad de 1914, tuvo lugar la entronización del Sagrado Corazón de Jesús en el domicilio del pintor-fotógrafo Don Bartolomé Payeras Tortella, presidió el acto el superior de los Franciscanos, Padre Cerdá y fue solemnizado por la Escolanía de San Francisco que cantó acompañada del armonio. Al final de la entronización los hijos del pintor Payeras, Tomás y Francisco aspirantes al sacerdocio, sorprendieron a los presentes con dos números muy agradables. Tomás pronunció un discurso alusivo al acto y Francisco cantó la Sibil-la que la noche anterior había cantado en la Seo de Palma.

El cuadro del Sagrado Corazón, pintado por Bartolomé Payeras, revela dulzura y misticismo. Los invitados fueron obsequiados con un refresco, quedando gratamente impresionados por la fiesta y las atenciones prestadas por la familia Payeras-Mulet."

Ca Nostra, 17-03-1923:

“Tomás Payeras Mulet, ha fallecido a los 21 años el 30 de enero de 1923. Joven bondadoso y muy estudioso, todo en él era virtud y arte. A los trece años ya pintaba con muy buena traza, cuadros al óleo, fiel y aplicado discípulo de su padre. Deja gran cantidad de obra pictórica. Había seguido la carrera eclesiástica, entrando en el seminario de Palma. La muerte truncó sus dos carreras. Su padre solía decir: Tomás hubiera pintado mucho más y mejor que yo. Toda su obra pictórica en 1994, fue trasladada al Seminario Nuevo de Palma.”

El fill del pintor-fotògraf Francesc Payeras Mulet (Inca 2-7-1903) va ser ordenat sacerdot el 19-12-1925. Va ser professor de filosofia i rector del Seminari Conciliar de Sant Pere (Palma); vicari general de la diòcesi de Mallorca (1962-1966). El 1964 a la mort del bisbe de Mallorca Rnd. Jesús Enciso Viana, va passar a ser vicari capitular, i anteriorment el 1962 havia estat nomenat canonge de la Seu de Mallorca. Va traduir de l'alemany a l'espanyol una sèrie d'obres de caràcter catequístic. És autor de l'estudi *San Sebastián, mártir de Cristo* (1944) i de la biografia de Catalina Valens Nicolau *Siempre tuya*. Va col·laborar en el *Correo de Mallorca* i en el *Diario de Mallorca*. Va dirigir la revista *Vida*, setmanari religiós, editat pel secretariat catequístic, de caràcter litúrgic i catequístic, entre 1950-1968. El Sr. Francesc Payeras va morir el 1966.

Bartomeu Payeras Mulet el 1928 es va fer càrrec de l'estudi fotogràfic del seu pare i el va dirigir fins al 1970. Joana Payeras Mulet es va casar amb el tinent d'Infanteria José Tomás Jaume.

Jaume Payeras Mulet es va dedicar a l'enginyeria industrial; fabricació de soles vulcanitzades per al calçat.

LA FOTOGRAFIA

El físic francès Nicéphore Niepce (1765-1833), després de diversos treballs, els quals va patentar el 1812, es va ocupar de la litografia, fent servir el clorur d'argent, que s'ennegria amb la llum, per reproduir en negatiu els dibuixos i gravats. Va descobrir la possibilitat d'obtenció de positius amb betum de Judea que es torna blanc en les parts impressionades i deixa de ser soluble en l'essència de lavanda. Utilitzant una placa metàl·lica recoberta de betum de Judea atacant-la amb un àcid, va obtenir sobre la placa una imatge en relleu que podia usar-se per al tiratge de gravats. El 1829 es va associar amb l'inventor Louis-Jacques Daguerre (1787-1851), que el 1822 havia inventat el diorama. Van treballar junts fins a la mort de Niepce. Daguerre va continuar amb l'invent fins que el 1838 va obtenir els primers daguerreotips. A Mallorca el daguerreotip va coincidir amb el romanticisme. El daguerreotip consistia en una placa de coure sensibilitzada amb argent, que es dipositava en una petita caixa de fusta i tenia la particularitat de registrar amb fidelitat per mitjà d'una lent algun aspecte del món exterior.

La litografia i el daguerreotip estableixen un paral·lelisme entre ells; produirien un impacte en l'àmbit de la pintura i la il·lustració, igual al produït per la impremta en els llibres. A més, remarca dues qualitats: la possibilitat de reproduir els mateixos objectes que la pintura i el seu baix cost.

Bartomeu Payeras Tortella va treballar en el teler familiar, fins que va haver de complir amb el servei militar. Acabat aquest va inaugurar el 1898 un estudi fotogràfic en el carrer de Mallorca d'Inca (avui General Luque), i alternà la fotografia i la pintura. No es troben notícies de la seva formació com a fotògraf. En la seva faceta fotogràfica, de trajectòria molt dilatada, alterna el retrat de galeria amb obres per encàrrec i vistes de la comarca, que va comercialitzar a partir de 1912 en forma de targeta postal.

Artesans eren els mètodes que emprava en la seva primera època a final segle XIX, principi del XX. Sempre treballava amb llum natural, mitjançant claraboies en el sostre de l'estudi, no usava de moment la llum artificial. Sempre va estar en guàrdia en les innovacions tant en màquines com en productes per a fotografia. Ell mateix manipulava els productes per al revelatge de les fotos. La primera càmera fotogràfica que va emprar, la va muntar ell mateix.

Alguns fotògrafs aficionats i professionals es van aproximar a la plàstica de la fotografia ambulant, malgrat tenir estudi propi; tal és el cas de Bartolomé Payeras Tortella. Té diverses imatges que recorden la fotografia ambulant, improvisant telons de fons amb teles i flassades de dibuixos geomètrics, i registres exteriors sobre sòls sense pavimentar, al fons parets de pedres sense referir i una estora o catifa sobre el terra. Solia lliurar la foto de la manera habitual amb impressió d'autoria i adreça de l'estudi fotogràfic. En aquesta època ambulant els fotògrafs se servien d'una càmera de fusta i manxa sobre un gran trípode mòbil.

Els fotògrafs mallorquins de final del segle XIX i principi del segle XX es proveïen de material fotogràfic, alguns a Barcelona, uns pocs a Alemanya i la majoria en els principals comerços de Palma: can Duran, can Boscana, Casa Vila (inaugurada en 1922) i can Pacheco (inaugurat en els anys 30). Casa Vila va ser el primer comerç que va introduir els papers clorobromur. Cal esmentar el comerç dels germans Lasalle en el carrer de Sant Nicolau de Palma, que al 1860 ja subministraven material fotogràfic.

El paper era de dos tipus: per a còpia directa i per al revelat. En la còpia directa s'emprava paper albuminat, col·lodió clorur d'argent i paper aristotípic (paper de gelatina i clorur de plata), aquests tipus van ser els més corrents fins a 1920. Per al revelat; paper bromur de gelatina d'argent, al platí i els de diferent pigmentació.

En el laboratori es necessitaven flascons i productes per al revelat i el viratge: revelador hiposulfit de sosa, acetat de sosa, clorur d'or...; cubetes que podien ser de diferents materials, una copa o got mesurador, un llum de laboratori o quinqué, un rellotge d'arena en fracció de segons i minuts, pinces de fusta amb molla, diamants per tallar les plaques de vidre, una balança, premsa per a positius i per setinar al foc; assecadora de positius; escorredor de vidres; safareig de proves; ampliadora de petroli o solar (amb condensador, porta clixé i objectiu), filtres, paper assecant, etc. A més de caixes de fusta o de metall amb ansa per emmagatzemar els clixés, plaques seques i paper sensible; llapis retocador; pinzells de pèl de marta; pupitre per retocar amb mirall mòbil, pantalla i vidre esmerilat; colors per il·luminar (aquarel·les o oli), brotxes i cua per a aferrar les fotos a les cartolines, etc.

La tasca del fotògraf no era treball fàcil, sinó complicada i minuciosa. El fotògraf de final del segle XIX i principi del segle XX solia manipular bona part del material fotogràfic que utilitzava.

Com a peces de museu han quedat: els negatius simples de vidre d'emulsió de bromur de gelatina. Eren els formats més utilitzats, les mesures 6 x 9 cm i 13 x 18 cm. Eren habituals els estereoscòpics de 4,50 x 10,50 cm i 6 x 13 cm. Les diapositives estereoscòpiques es trobaven sovint amb una emulsió entre dos vidres i una cinta de tancament per assegurar-ne la protecció. La pel·lícula flexible usada en la dècada de 1930 s'ha conservat en un nombre molt reduït.

Quant a les càmeres fotogràfiques, les de producció alemanya són les més abundants, marques com Ernemann, Goerz i Franke & Heidecke. També es troben alguns models Kodak de fabricació nord-americana.

Els hereus del fotògraf don Bartomeu Payeras compten amb una col·lecció d'unes 50 càmeres, algunes del segle XIX.

Bartomeu Payeras el 1900 ja realitzava fotografies infantils i algun retrat de 1ª comunió. Al 1900 Bartomeu Payeras s'anuncia a *El Eco de Inca* del 14 d'abril de 1900 com a pintor, fotògraf, retrats a l'oli i restauració de quadres antics; galeria fotogràfica per a tota mena de retrats; màquina instantània per a nins i grups; reproducció i ampliacions al seu estudi del carrer de Mallorca.

A *El Eco de Inca* del 12 de maig de 1900, la premsa comenta que va ésser convidada a l'estudi de Bartomeu Payeras, a on varen poder admirar les darreres innovacions de l'art fotogràfic i els avantatges que reporta la instantaneïtat dels objectius en el retrat per a nins. A *Es Ca d'Inca* de l'11 de novembre de 1903 Bartomeu Payeras anuncia que al seu estudi del carrer de Sant Bartomeu i carrer de les Garroves, núm. 2, presenta una variada i capritxosa col·lecció de cartes postals, capaç de satisfer el més refinat gust dels afeccionats col·leccionistes. A *La Bona Causa*, del 27 de maig de 1905, el fotògraf i pintor té una exposició de pintura i fotografia (ampliacions). Als vespres les tenen il·luminades amb un potent arc voltaic que els dona més realçament.

A *La Veu d'Inca* del 10 d'abril de 1915:

"Tengo el gusto de manifestar al público, que he trasladado mi establecimiento fotográfico que tenía instalado en la calle San Bartolomé, a la espaciosa y artística casa de la calle Santa Margarita (carretera de Artá) frente a la plaza del ganado, en donde sin reparar en gastos ni sacrificios y para mayor comodidad del público he construido, además de otras mejoras, una nueva galería planta baja. También he ampliado en más grande escala, el comercio de molduras para cuadros.

Bartolomé Payeras, pintor-fotógrafo"

Davant dels estudis de Bartomeu Payeras i Joan Rosselló Salas a Inca, la gent procedent dels pobles de la comarca, Selva, Mancor, Llubí, Lloseta, Binissalem, Campanet, etc., feia cua per fotografiar els nins vestits de primera comunió. El retrat tenia una finalitat precisa: corroborar els ritus socials de la comunitat.

L'obra fotogràfica de Bartomeu Payeras s'ha estès per tot Mallorca, moltíssimes llars compten amb algun retrat d'aquest fotògraf.

Entre els anys 1914 i 1916, sorgeix la figura de l'aficionat.

A la dècada de 1920, segons un anunci a la premsa, Bartolomé Payeras i el seu fill Bartolomé Payeras Mulet per encàrrec revelaven negatius per als afeccionats.

Al 1928-1929 Bartomeu Payeras es va traslladar a Palma, a prop del convent de les Mares Escolàpies, a on es va dedicar totalment a la pintura. Va deixar l'estudi fotogràfic a càrrec del seu fill Bartomeu Payeras Mulet, que el va dirigir fins al 1970. Primerament el va tenir al carrer del Comerç, núm. 8, i més tard es va traslladar al carrer del Bisbe Llompart, 50. A partir de 1970, l'estudi va passar a Rafael Payeras Genovard, nét del pintor-fotògraf.

Aquesta nissaga dels Payeras ha estat molt innovadora. Al setmanari *La Ciudad* del 17 d'octubre de 1931 un anunci comunica que l'acreditada casa Fotografia Payeras acaba d'adquirir un perfecte equip elèctric modern, que segons els darrers progressos de la tècnica fotogràfica permetrà treure fotografies de dia o de nit, com també implantar el servei a domicili, mitjançant un equip portàtil electromagnètic. Ja dirigia l'empresa Bartomeu Payeras Mulet, fill del pintor-fotògraf.

A continuació, enumeram les fotografies que es poden veure al llibre *Fotografia a Mallorca 1839-1936* de Maria Josep Mulet, realitzades per Bartomeu Payeras Tortella:

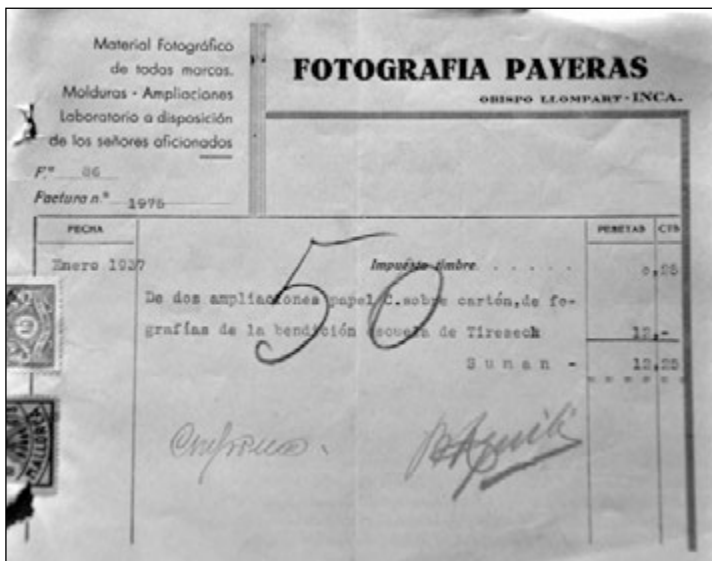
- Any 1911. Retrat de primera comunió. Gelatina d'argent, grandària 13,30 x 8,75 cm. Figura 18, pàgina 102. Col·lecció particular.
- Any 1920. Grup familiar. Gelatina d'argent. Mides 12,20 x 17,30 cm.
- El mateix grup familiar. Fotomuntatge. Gelatina d'argent i tècnica mixta. Grandària 44,50 x 60 cm. Cortesia de la família Palou de Campanet. Figura 36, pàgina 149.
- Any 1922. Fotografia d'una al·lota. Gelatina d'argent virada al sulfur. Format postal. Figura 88, pàgina 230.

Bartomeu Payeras Tortella fou més o menys contemporani a Inca dels fotògrafs professionals:

- José Campins Seguí. Inca, 1848 (documentat al 1900).
- Marià Aguiló Fuster. Inca, 1868. Estudi al carrer de Sant Francesc, núm. 8, d'Inca; havia estat deixeble de J. Campins.
- Joan Rosselló Salas. Inca, 1905-1996. En activitat professional, 1918-1990. Als quinze anys va començar com a aprenent a Fotografia franco-espanyola a Inca, dirigida per un professional francès.
- Francesc Fiol Amengual. Inca, 1885-1967. Al 1910 va inaugurar un estudi a Inca.

Fotògrafs afeccionats a Inca:

- Miquel Pieras Beltrán. Inca, 24 de maig de 1902 – 8 de juliol de 1991. Va mantenir una gran amistat amb els fotògrafs Payeras. Al 1923 els va comprar una càmera (màquina amb plaques de vidre).
- Llorenç Rovira Morro. Inca, 29-10-1904. Amic íntim de Bartomeu Payeras Mulet, fill del pintor, es proveïa generalment de material fotogràfic a Fotografia Payeras i també a Palma. Va fer servir càmeres Voigtlander, Leiss Yron, Minolta...

EL PINTOR I LA SEVA OBRA

No va tenir formació acadèmica ni va poder freqüentar exposicions ni museus, però sí era molt observador i molt intuïtiu. Durant dos anys es traslladava a Palma per assistir a classes de dibuix i pintura dels grans mestres: Ricard Anckerman (Palma, 1842-1907) i Llorenç Cerdà i Bisbal (Pollença, 1862 – Palma, 1955). D'aquells va aprendre la base del dibuix i la perspectiva. L'obra del pintor Agustí Buades Frau (Palma, 1804 - 1871), el millor retratista mallorquí del segle XIX, va influir els retrats que va pintar Bartomeu Payeras. Sempre amb els cinc sentits en el que estava fent, mai va refusar cap observació ni consells ni suggeriments que li varen donar els seus mestres i persones de gran cultura amb les quals es va relacionar; el bisbe de Mallorca don Gabriel Llompart i Jaume, el Sr. Marquès de Vivot, el Sr. Bartomeu Ferrà, el poeta Costa i Llobera...

Com a docent va fer classes de dibuix artístic i lineal pràctic al seu estudi-taller, per a gremis i oficis, i també per a professionals que necessitaven aprovar aquesta assignatura als centres oficials.

A l'octubre de 1907 s'anunciava a la premsa que faria classes nocturnes de dibuix. Va tenir l'acadèmia oberta durant quinze anys.

Dins l'àmbit de la pintura va treballar retrats, bodegons, paisatges, temes costumistes i sobretot religiosos. S'acostà a les figures amb una percepció fotogràfica molt detallista i minuciosa, fins a l'extrem d'ampliar les fotografies per a després pintar-les, com a la sèrie de la *Mare de Déu de Lluc*; d'aquestes, en va pintar diverses, una per al Sr. Marià Morell de can Ripoll d'Inca i una altra que es troba al domicili dels seus néts, els senyors Payeras Socias.

Els temes religiosos quasi sempre van ésser còpies, va haver de fer algunes variacions, segons el gust del client o per les mides que li assenyalaven, va combinar-ne d'altres quan la persona que li encarregava ho deixava al seu criteri. També canviava els colors o se'ls inventava, ja que a principi del segle XIX copiava sobre fotografies en blanc i negre. Va pintar dels naturals els bodegons i paisatges, i també la majoria de retrats.

Una de les primeres pintures sembla ser la que s'anuncia en *El Heraldo de Inca* del 21 d'octubre de 1900. La premsa comenta que el pintor Bartomeu Payeras ha realitzat un quadre a l'oli *Jesús curant els malalts*, que està exposat a la moderna drogueria del Sr. Gabriel Guasp al carrer Major d'Inca.

Sant Vicenç de Paül, al voltant de 1900, oli damunt tela 61 x 125 cm. Aquest quadre va ser encarregat a Bartomeu Payeras per les Germanes de Caritat, que el tenien com a sant patró. Va ésser col·locat a la predel·la del retaule de la Verge de l'Esperança a la capella que les monges tenien com a oratori a l'església de Sant Francesc d'Inca. Desaparegut el retaule al 1934, la tela va passar al convent dels franciscans. Sant Vicenç està representat amb un nen en braços i atenent un pobre. Sembla ser una còpia d'un original francès.

Núm. 547

Fotografía B. Payeras

ESPECIALIDAD EN AMPLIACIONES
Comercio - 8 - INCA (Mallorca)

Sr. D. *Ayuntamiento de Inca*

FECHA 192 <i>8</i>	DESCRIPCION	PRECIO	VALOR	
			PESETAS	CTS.
<i>Octubre 31</i>	<i>Original 1.5 x 1.5 B: reproduc-</i>			
	<i>ción de un plano</i>			<i>4.00</i>
	<i>8 copias del mismo</i>	<i>2.00</i>		<i>16.00</i>
	<i>Suma</i>			<i>20.00</i>
	<i>Impresión</i>			<i>0.15</i>
	<i>Total</i>			<i>20.15</i>

V. N. Payeras
J. Bartomeu

15 DE PTINGOS

Al diari *La Alumudaina* de 25 d'agost de 1903 apareix un escrit que fa referència que el Sr. Bartomeu Payeras ha obtingut una menció honorífica pel quadre *Estudi de figura*, amb el qual s'havia presentat a l'Exposició Balear.

El pintor Bartomeu Payeras convida la premsa a presenciar un quadre a l'oli de la *Puríssima Concepció* de grans dimensions, còpia que ha realitzat sobre una fotografia de l'original, del gran pintor del barroc espanyol Bartolomé Esteban Murillo. Interpretació fidel de colors suaus i harmoniosos, dita obra estarà exposada al seu estudi del carrer de Sant Bartomeu, núm. 15, d'Inca (novembre de 1903).

El 26 de novembre de 1905 es va celebrar la festa literària del certamen iniciat pel setmanari d'Inca *La Bona Causa* i convocat per l'Ajuntament de la ciutat. Es va celebrar a la Fonda España, el saló de la qual estava magníficament decorat. Al cadafal del fons, hi destacava un gran quadre amb l'escut d'Inca, obra de Bartomeu Payeras. El marc del quadre estava rematat per bombetes elèctriques.

El Sr. Payeras sempre estava present als actes culturals que se celebraven a Inca. Cal destacar en aquest certamen la participació d'escriptors en llengua catalana com M. Antònia Salvà, M. Josefa Peña, Miquel Duran, Joan Lladó, Josep Tous i Maroto, Miquel R. Ferrà i Mn. Llorenç Riber.

El pintor Payeras mostra a la seva casa-estudi els quadres que presentarà a l'Exposició Balear. D'entre aquests, en destaca un amb dos nins; un d'ells pinta un quadre mentre és observat pel seu germà Francesc. Aquell que pinta és Tomàs, que arribaria a pintar millor que el seu pare; els dos són fills del pintor. Aquesta pintura no va obtenir premi, però sí una Medalla de Plata pels altres treballs presentats.

Santa Maria la Major, 1907, oli damunt tela 288 x 198 cm. Tela suport per cobrir el cambril de la Verge, a l'altar major de l'església parroquial d'Inca. Avui aquest suport es troba ubicat al cor de l'església. Aquest oli li encarregà el rector Bernardí Font, Mn. Tomàs Mora i la família Siquier. Va ésser inaugurat el dia de la festa de Santa Maria la Major (titular de la parròquia). Al 1992 va ser restaurada al taller de Salvador Ramon de Pollença, per encàrrec de Santa Maria la Major.

Institució de l'Eucaristia, 1908. Còpia de Joan de Joanes.

El lavatori de peus als seus deixebles, 1908. Segons nota al setmanari *Ca Nostra* del 18 d'abril de 1908, aquestes dues obres romandran exposades a l'entrada del seu estudi.

Nota a la premsa *Ca Nostra*: Bartomeu Payeras anuncia una exposició al seu estudi de reproduccions, bodegons, procedents de la Casa Gómez de Barcelona. A més, la nota afegeix per part de la redacció que el pintor es veu obligat a tancar l'exposició a causa a les gamberrades de joves incontrolats que tiren pedres als alumnes de les classes nocturnes de dibuix. Els veïns del carrer de Sant Bartomeu varen denunciar aquests fets a la redacció de *Ca Nostra*.

La Mare de Déu de Lluc, 1911. Oli damunt tela. N'existeixen diferents mides, ja que en va realitzar diverses versions. A un paisatge de penyals i arbustos, dins una foscor rodejada d'una aurèola lluminosa, la *Moreneta* apareix somrient entre un monjo i el pastor que la va descobrir.

Nota a la premsa *Ca Nostra*, 31 de desembre de 1912:

"Se ha montado un teatro de colegio en el Centro juventud Católica, que tiene un aforo de 400 personas y muy bien iluminado por luz eléctrica. La decoración del escenario ha sido llevada a cabo por Bartolomé Payeras donde ha demostrado su genio creador, ha dejado de lado el estilo modernista que está en vigor y se ha decantado por un estilo más clásico, pero presentando novedades; la portada rica y espléndida; el telón de boca, hace el efecto de ser un parnaso espiritual donde santa Cecilia brilla dentro de una gloria misteriosa; los telones de fondo y de lado con las luces bien entendidas y combinadas que producen en el espectador, sorprendentes ilusiones de perspectiva. El público saludó con grandes aplausos la obra de B. Payeras."

Retrat del general Luque, 1914. Oli. Segons *Ca Nostra*, de 28 de març de 1914, el general don Agustí Luque Coca havia estat nomenat Fill Adoptiu i Il·lustre per l'Ajuntament d'Inca. El retrat és obra de Bartomeu Payeras, que va ser molt felicitat. La premsa comenta que el pintor té mèrits per ésser més reconegut i valorat.

Ca Nostra, 19 de setembre de 1914, explica que a mitjan setembre de 1914, se celebrà la festa religiosa de les Llagues de sant Francesc d'Assís, a la capella de les religioses terciàries, que aquest any tengueren més concurrència, a causa de l'entronització del Sagrat Cor de Jesús. És el primer que es va realitzar a Inca i és obra de Bartomeu Payeras Tortella. Va ésser beneït a la capella i després traslladat a la sala de visites, on va quedar entronitzat. Al pintor, després d'aquest esdeveniment, les millors famílies d'Inca li fan encàrrecs de quadres del Cor de Jesús, per entronitzar-los als seus domicilis.

La Veu d'Inca, 18 de setembre de 1915. A l'oratori de la Sagrada Família de les Filles de la Misericòrdia d'Inca, s'havia duit terme una reforma per a embellir el sagrat recinte. Als costats del presbiteri es col·locaren dos nous retaules amb les estàtues de l'arcàngel sant Gabriel i de la Beata Catalina Thomàs. Dins els arcs laterals del presbiteri, es col·locaren retaules d'artística factura, un amb la pintura *L'aparició de Jesucrist i la Verge Santíssima al patriarca sant Francesc concedint-li el jubileu de la Porcúcula*, padrins d'aquest retaule foren el Sr. Pedro Balle i Grau, i la Sra. Antònia Siquier i Verd; i una altra obra, *L'aparició del Nin Jesús a sant Antoni de Pàdua*, apadrinada pel Sr. Gabriel Salas Ferrer i la Sra. Maria Salas Ramis.

L'estàtua de Santa Catalina Thomàs fou apadrinada pel Sr. Jaume Enseñat Alonso i la Sra. Joana Ana Ramis i Alzina. El M. Il·lm. Mn. Mateu Garau, canonge penitenciar, va fer un sermó admirable i va comunicar als seus fidels que les estàtues, retaules i pintures que s'havien beneït es pagaven amb una deixa de la Sra. Margalida Bennàssar de Son Vic.

Les dues pintures són còpies de quadres de Bartolomé Murillo, realitzades fidelment per Bartomeu Payeras.

El Sant Sopar, 1915.

El lavatori de peus, 1915.

Aquestes dues obres de grans dimensions varen ser col·locades al creuer de la capella del Sant Crist d'Inca, el dia de l'Ascensió, festivitat del Sant Crist del 13 de maig de 1915. La benedicció d'aquests quadres es va posposar per al dia 30 de juliol de 1915, festa dels sants Abdon i Senén. Més endavant uns altres dos quadres es van col·locar als costats de l'entrada de la capella:

L'oració a l'hort de Getsemaní.

La coronació d'espines.

La pintura d'aquestes dues obres està molt enfosquida, amb prou fines es veuen les figures.

Santa Clara d'Assís, 1916. Oli damunt tela 208 x 138 cm. Aquesta tela retaule va estar col·locada a la capella de les religioses franciscanes. Santa Clara porta la custòdia a la mà dreta, la santa està flanquejada per dos àngels, els tres personatges esta damunt un núvol. Santa Clara vesteix túnica i mant blau, el color propi de la vestimenta de les religioses franciscanes. Aquest quadre retaule actualment es troba a la rectoria de Santa Maria la Major.

Sant Pau, primer ermità, 1932. Oli damunt tela. 149 x 92 cm.

Sant Antoni Abad, 1932. Oli damunt tela. 149 x 92 cm.

Aquestes dues teles varen ésser comanades al pintor pels ermitans que regien l'ermita del puig d'Inca (Santa Magdalena), que pertanyien a la Congregació Diocesana de Sant Pau i Sant Antoni.

Sant Pau està orant i rep el pa que li du el corb, que segons la llegenda l'hi duia a diari. Solia compartir aquest pa amb sant Antoni el dia que el visitava.

Sant Antoni Abat està orant agenollat als peus d'un crucifix; a la seva esquerra, un llibre obert; al terra, una gerra d'aigua, un pa i una calavera.

Aquests dos quadres es troben a l'entrada de l'església de Santa Magdalena al puig d'Inca.

El Sr. Francesc Payeras Mulet, prevere, va escriure un article al *Correo de Mallorca* el 13 de febrer de 1949, en homenatge al seu pare, el pintor-fotògraf Bartomeu Payeras Tortella, mort a Palma el 10 de novembre de 1948.

Les primeres obres pictòriques daten de 1894-1895, i la darrera la va acabar dos dies abans de morir. La inesperada mort el va sorprendre poques hores després d'haver deixat i netejat els pinzells. Mai es cansava de pintar, aquell dia va estar treballant en unes teles a l'oli, per a la parròquia de s'Alqueria Blanca. La pintura i la fotografia li havien proporcionat feina sense interrupció durant 35 anys de professió a Inca. L'any 1928, es va traslladar a Palma i durant 20 anys es va dedicar per complet a la pintura. Va deixar molts encàrrecs pendents que no va poder complir a causa de la seva sobtada mort. Home molt treballador, solia dir: "Per què necessit fer exposicions si mai acabo la feina."

El seu fill el Francesc cataloga unes 448 obres, però la llista és incompleta i fa una crida el 1949 al públic per tal de recopilar obra pictòrica del seu pare, Bartomeu Payeras Tortella, que encara en aquell any no la tenia completa. Es distribueix en números aproximats:

Tema religiós: 200

Els retrats: 128

Bodegons, paisatges i assumptes varis: 120

A més, hi ha obres de Payeras al Palau Episcopal de Ciutadella, al santuari del Toro, al santuari de Sant Salvador de Felanitx i a domicilis particulars de Madrid i Barcelona, i a diverses ciutats de Catalunya.

A Mallorca, hi ha obra seva a quasi tots els pobles de l'illa, especialment a Inca, Palma, Lluç, Felanitx, Artà, Son Sardina, Manacor, sa Pobla, Campos, Santanyí, Alcúdia, Pollença, Llubí, Mancor de la Vall, Consell, Santa Maria, Pont d'Inca, Sant Joan, Petra, Bunyola, Cas Concos, Calvià, Sóller i Selva.

Paraules textuais del Sr. Francesc Payeras en l'article esmentat anteriorment aparegut al *Correo de Mallorca*:

"Era profundamente religioso y devoto. Estaba formado en inteligencia y conciencia. En su biblioteca particular, junto a los libros de pintura y dibujo, no figuraban otros libros, que los de piedad. Poseía la Vida de Jesucristo y de María Santísima, no sólo por obras de historia sagrada, sino también por meditaciones.

Manejaba continuamente el Año Cristiano del P. Croisset. no se resolvía a la pintura de escena alguna religiosa o de alguna figura de santo, sin antes empaparse del espíritu de una u otra,

leyendo y preguntando sobre la materia. En este aspecto sólo se permitía discutir sobre alguna obra de los clásicos cuando según él, la expresión de la pintura, no correspondía al espíritu que se debía sentir y producir."

Nota sobre un article publicat a *La Ciudad*, el 30 de novembre de 1953, en memòria del V aniversari de la seva mort:

"Su arte fue ocupación digna y laboriosa de un buen padre de familia, con intención de obtener fruto de apostolado y como mérito. Dijo más de una vez: "Para que Dios y María Santísima y los Santos (cuya devoción había propagado mediante sus cuadros) le admitieran complacidos y propicios en su compañía".

Núm. 535

Fotografía B. Payeras

ESPECIALIDAD EN AMPLIACIONES
Comercio - 8 - INCA (Mallorca)

Sr. D. *Ayuntamiento de Inca*

FECHA 192 <i>8</i>	PRECIO	VALOR	
		PESETAS	CTS.
<i>Junio 30</i>	<i>Varios originales y copias de vistas del jardín</i>	<i>10</i>	
	<i>Marco, bastidor y confección del cuadro de la Peña</i>	<i>40</i>	
	<i>Turnap</i>	<i>50</i>	
	<i>cinco</i>		<i>15</i>
	<i>Total -</i>	<i>50</i>	<i>15</i>

J. S.
M. Payeras

15 CENTIMOS

Les obres més populars i esteses han estat les reproduccions en estampes i gravats com les verges de Lluç, santuari del Toro i Felanitx (Sant Salvador), així com la del pare Joaquim Rosselló.

Va ésser Bartomeu Payeras, persona molt amant de la família i sobretot artista innovador, home amb gran visió de futur. Va comercialitzar postals amb paisatges de Mallorca. Al seu establiment es van vendre reproduccions de bodegons i també motllures per a quadres.

ALGUNES DE LES SEVES OBRES

- *Estació de ferrocarril d'Inca*. Entre 1901 i 1903. Propietat d'Antònia Pujol Buades.
- *Anunciació*, 1903. Oli sobre tela 102 x 78 cm. Col·lecció mossèn Santiago Cortès.
- *Santa Teresa del Nin Jesús*, 1903. Oli sobre tela 102 x 78 cm. Colección Francisca Cortés Piña.
- *Immaculada*. 94 x 69 cm. Versió murillesca. Oli sobre tela. Col·lecció mossèn Santiago Cortès.
- *Sant Francesc d'Assís*, 1908. Oli sobre tela 79 x 58 cm. Col·lecció mossèn Santiago Cortès.
- *Retrat de Miquel Cortès*. Oli sobre tela 72 x 58 cm. Col·lecció mossèn Santiago Cortès.
- *Retrat de Mariaina Aguiló*. Oli sobre tela 72 x 58 cm. Col·lecció mossèn Santiago Cortès.
- *Adoració dels pastors*.
- *Tomàs i Francesc*, fills del pintor, 1914.
- *La Santíssima Trinitat*. Oli a l'àtic de l'altar major de l'església de Santa Maria la Major.
- *Immaculada*, 1939. Oli damunt tela, 108 x 75 cm. Versió murillesca de la Immaculada de Soult, la més coneguda de Bartolomé Esteban Murillo. Col·lecció José Cortés Piña.
- *La Santa Faç*, 1940. Oli sobre tela 49 x 41 cm. Col·lecció Àngela Payeras Genovard.
- *Sagrat Cor de Jesús*, 1942. Oli damunt tela 81 x 54 cm. Col·lecció Magdalena Tomás Payeras. Dibuixos a sobre d'una capelleta portàtil, 1940. Còpia de *L'Anunciació* de Fra Angélico. Propietat de la família Payeras Socias.
- *Comandant Federic Gil Sastre*, 1944. Retrat a l'oli. Va estar exposat al mostrador d'Almacenes Can Pere.
- *Rector Rayó*, 1944. Retrat a l'oli de don Francesc Rayó Brunet. Fou encarregat per l'Ajuntament d'Inca amb motiu de la proclamació del rector Rayó com a Fill Il·lustre d'Inca. Va estar exposat a la fàbrica de mobles del carrer Major dos dies abans de la col·locació al saló de l'Ajuntament.
- *El Sant Sopar*, 1944. Oli damunt tela 102 x 78 cm. Propietat de la família Rovira Ramis.
- *Verge del mont Toro*.
- *Verge de Sant Salvador de Felanitx*.
- *Verge del Carme*, en l'església de Mancor de la Vall.
- *Retrat del pare Joaquim Rosselló*. Oli. Fundador, junt amb el bisbe de Mallorca Jacint Maria Cervera, de la Congregació dels Sagrats Cors.
- *Quadre de la reina Victòria Eugènia*.
- *Sant Abdon*, en el retaule de l'església de Santa Magdalena del puig d'Inca.
- *Sant Senén*, en el retaule de l'església de Santa Magdalena del puig d'Inca.
- *Sant Domingo de Guzman*, en la sagristia de l'església de Santa Magdalena del puig d'Inca.

BIBLIOGRAFIA

AA. VV. *Gran Enciclopedia de Mallorca*.

AA. VV. *Jesucrist a l'art inquer*, 1996.

AA. VV. *Els sants a l'art d'Inca*, 2001.

MULET, M. J. *Fotografia a Mallorca 1839-1936*. Barcelona: Ed. Lunwerg Ediciones, 2001.

Prensa d'Inca:

El Heraldo de Inca, 1900.

El Eco de Inca, 1900.

Es Ca d'Inca, 1903-1904.

La Bona Causa, 1904-1905.

Ca Nostra, 1907-1914.

La Veu d'Inca, 1915-1917.

Ca Nostra, II edició, 1919-1929.

La Ciudad, 1931-1932.

Agraïments:

Mossèn Santiago Cortès

Sr. Rafael Payeras Genovart

Sr. Gabriel Pieras Salom

Sra. Francisca Cortés Piña

Sr. José Cortés Piña

Família Rovira Ramis

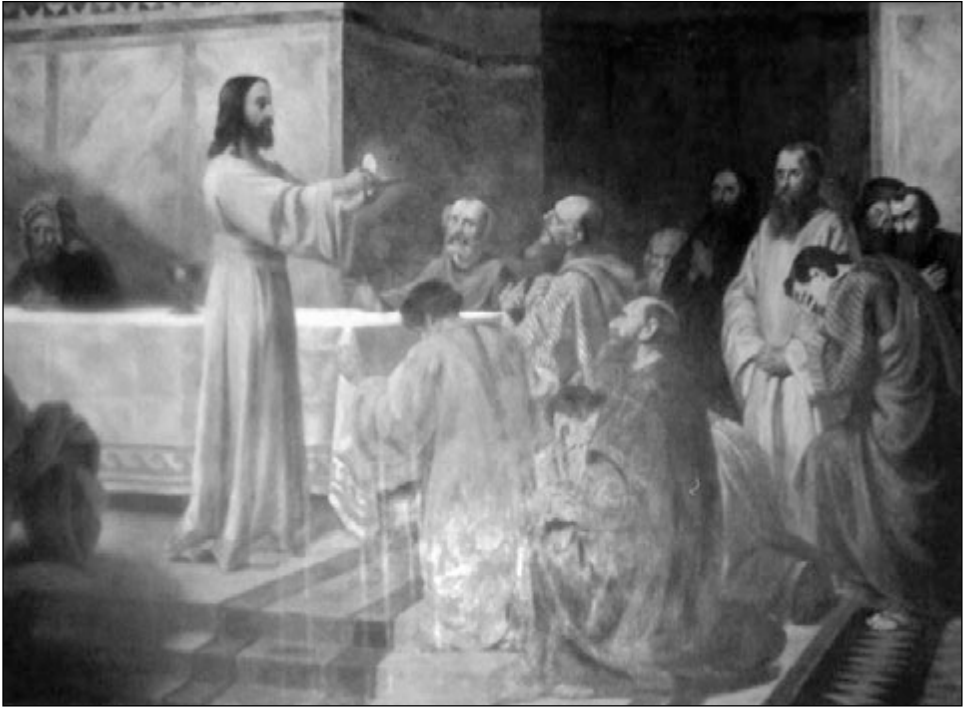
Sra. Antònia Pujol Buades

La Immaculada. 94 x 69 cm

L'Anunciació. Any 1903, 102 x 78 cm

El Sant Sopar. 1994

Retrat de Mariaina Aguiló. Tela, 72 x 58 cm

Retrat de Miquel Cortès. Tela, 72 x 58 cm

Sant Francesc d'Assís. 1908, 79 x 58 cm

Santa Teresa del Nin Jesús. 1903